DENDROCHRONOLOGINIAI TYRIMAI KLAIPĖDOS UNIVERSITETE

Mindaugas BRAZAUSKAS

VLPIC nuo 2001 m. pradėti išsamūs archeologinės ir povandeninių archeologinių tyrimų metu sukauptos medienos dendrochronologiniai tyrimai. Kad datavimo darbas būtų kuo tikslesnis ir modernesnis, buvo įsigyta naujausia medienos analizei skirta kompiuterinė programa PAST 32 Build 700 SR8. Naudojant šią programą galima aštuoniais savarankiškais metodais išlyginti medienos augimo kreivę, prislopinti biologinio amžiaus įtaką jaunai ir senai medienai, taip atkurti gamtinių-ekologinių faktorių seką, veikusią konkrečiame regione. Kita svarbi programos pusė – tai matematiniai-statistiniai metodai, kuriais galima visapusiškai įvertinti koreliacijos patikimumą (programa vienu metu pateikia penkis statistinius tarpusavio ryšio stiprumo įvertinimus, tuo tarpu anksčiau naudoti metodai iš esmės taikydavo tik vieną – panašumo koeficiento skaičiavimą). Įsigijus medienos matavimui skirtą kompiuterinę įrangą OSM 3.10, šiais metais numatyta dar padidinti dendrochronologinių tyrimų darbo apimtį ir datavimo tikslumo kokybę.

2001 m. pagrindinis dėmesys buvo sutelktas ties datuojama archeologine ąžuolo mediena, įtraukiant atskirų objektų pavyzdžius į vientisą chronologiją. Ąžuolo medienos datavimo svarba yra ypač aktuali Klaipėdos senamiesčio archeologiniams tyrimams, kadangi iki XVII a. fachverkiniams pastatams buvo naudojamas vien ąžuolas, tuo tarpu pušis dažniausiai į pastatų konstrukcijas nepatekdavo. Archeologinės ąžuolo medienos datavimą visuomet sunkino architektūrinės medienos nebuvimas. Dėl šios priežasties būdavo sunku susieti augančio ąžuolo metinių rievių sekas su archeologinių tyrimų metu paimtų ąžuolo medienos pavyzdžių skalėmis. Šiuo metu turimos Lietuvoje ilgiausios augančio ąžuolo medienos skalės yra dvi. Viena yra Klaipėdos regiono skalė, sudaryta pagal Vėžaičių girininkijoje augantį ąžuolą (laikotarpis 1722–1971 m.), kita – Lietuvos ir Baltarusijos ąžuolo skalė (laikotarpis 1714–1974 m.). Tarpusavyje šios skalės tiek statistiškai, tiek vizualiai labai panašios. Palyginus šias skales su Rytų Pomeranijos (Lenkija) ąžuolo medienos skale (laikotarpis 995–1985 m.), paaiškėjo, kad šios chronologijos yra beveik identiškos, t. y. turinčios aukštą sinchronizacijos laipsnį. Taigi datuojant Klaipėdos ir Lietuvos archeologinę ąžuolo medieną, galima ir yra tikslinga naudoti tiek Klaipėdos, tiek Rytų Pomeranijos absoliučias skales.

Šiuo metu turima Klaipėdos ąžuolo medienos absoliuti chronologija apima laikotarpį nuo 1344 iki 1731 m. Į šią skalę dar nėra įtraukta ąžuolo mediena, sukaupta Klaipėdos piliavietės archeologinių tyrimų metu. Tikėtina, kad prijungus šią medieną, turima absoliuti chronologija dar pailgės vidutiniškai 200 metų. 2001 m.

dendrochronologiniu metodu datuota trijų Klaipėdos senamiesčio objektų ąžuolo mediena (D. Vandens g. Nr. 8, 8a, Teatro g. Nr. 7 ir sklypas tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių), Platelių ežero tilto medžiaga ir Šventosios laivas Nr. 1. Nustatyta, kad viena iš vėlyviausių yra Klaipėdos, D. Vandens Nr. 8, 8a ąžuolo archeologinė mediena. Šio objekto datos varijuoja 1709–1731 m. laikotarpyje. Prie šios ir Teatro g. Nr. 7 skalės gerai koreliavosi Šventosios laivo Nr. 1 mediena. Šis laivas, vadovaujant prof. habil. dr. V. Žulkui, yra tiriamas VLPIC. Dendrochronologinės šio laivo datos (1698 ir 1699 m.) atitinka Šventosios uosto gyvavimo laikotarpį. Tuo tarpu pagal gautus statistinius sinchronizavimo rezultatus, galima teigti, jog šio laivo statybai buvo naudota baltiškoji mediena, t. y. laivo statybos vieta greičiausiai buvo R Baltijos pakrantėje, ruože nuo dabartinės Lenkijos iki Latvijos. Teatro g. Nr. 7 chronologija apima laikotarpį nuo 1363 iki 1665 m. Kita datuotos ąžuolo medienos grupė paimta iš sklypo tarp Tomo, D. Vandens, Vežėjų ir Pasiuntinių gatvių bei sklypo tarp Teatro aikštės ir Sukilėlių gatvės. Į absoliučią chronologiją yra įtraukti 5 Tomo – Pasiuntinių g. sklypo medienos pavyzdžiai, gautos paskutinių rievių datos apima laikotarpį nuo 1519 iki 1565 m. Tuo tarpu mediena iš sklypo tarp Teatro a. ir Sukilėlių g. yra susijusi su „Senojo miesto“ įtvirtinimų sistema, o istoriškai siejasi su 1399–1414 m. vykdytais pilies ir miesto suplanavimo bei rekonstrukcijos darbais.

Paskutinė svarbi dalis – tai Platelių ežero tilto dendrochronologija. Tyrimų metu nustatyta, kad tilto chronologinės ribos apima laikotarpį nuo 1515 iki 1620 m.

Paskutiniųjų metų dendrochronologijos tyrimai VLPIC žymiai pasistūmėjo į priekį archeologinės ąžuolo medienos datavimo darbe. Sudaryta absoliuti ąžuolo chronologija, apimanti 1344–1731 m. laikotarpį, sudaro palankias sąlygas vykdyti visos Lietuvos senamiesčių archeologinės medienos dendrochronologinius tyrimus.

DENDOCHRONOLOGICAL INVESTIGATIONS AT THE KLAIPĖDA UNIVERSITY

Since 2001 WLPCH started exhaustive dendochronological investigations of timber accumulated during archaeological and underwater archeological investigations. The main heed was paid to archaeological oak timber under dating where samples of single objects were included into an integral chronology. It was established that by dating archaeological oak timber from both the Klaipėda region and Lithuania, it is possible and advisable to use absolute chronologies of Klaipėda and of East Pomerany. The presently available absolute scale covers the period from 1344 to 1731. In 2001, using the method of dendochronology, the following materials were dated. Namely, oak timber of four objects from the Klaipėda Old town (D. Vandens str. No 8, 8A, Teatro str. No 7, the plot between Tomo–, D. Vandens–, Vežėjų– and Pasiuntinių streets and the plot between Teatro square and Sukilėlių street), bridge material from the Plateliai lake and material from ship 1 at Šventoji.